

SİYASİ PROPAQANDA TEXNOLOGİYALARI

Cahandar CABAROV¹
İstanbul Universiteti, Türkiyə

Giriş

Harold Lasvelin tərifinə əsaslanaraq, propaqanda ümumi mənadaxüsusi simvollar vasitəsilə hədəf kütləni manipülə edərək kollektiv davranışların idarə edilməsidir. Eduard Birneys isə propaqandanı hədəf kütlənin bir lider, fikir, ideologiya və ya hər hansı bir qrupa qarşı baxış bucağına təsir göstərmək üçün müəyyən hadisələr “yaratmaq” və ya formalaşdırmaq üçün davamlı və məqsədli söylərin məcmusu olaraq görür. Propaqandanı iki müstəvidə təhlil etmək mümkündür: 1. xüsusi siyasi texnologiya olaraq 2. sözü gedən siyasi texnologiyanın elmi-nəzəri tədqiqatı olaraq. 1-ci müstəvidə propaqandanın tarixi qədim dövrlərə qədər gedib çıxır. 2-ci müstəvidə isə propaqanda tədqiqatlarının əsasən 20-ci əsrdə inkişaf etməyə başlayıb 21-ci əsrdə bu tədqiqatların daha da intensivləşdiyini və genişləndiyini söyləmək mümkündür.

¹ jahandar.jabarov@ogr.iu.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0002-0075-2398>

20-ci əsrdə bu tədqiqatlar əsasən siyasi psixologiya çərçivəsində aparılmış, 21-ci əsrdə isə müstəqil tədqiqat sahəsi kimi görülməkdədir.

Siyasi propaqandanın konseptual bazası

Siyasi propaqanda hədəf auditoriyanı propaqandaçının istədiyi şəkildə düşünməyə təşviq etmək üçün istifadə olunan texnologiya və metodların məcmusuna verilən addır. Bu kontekstdə siyasi propaqandanın məqsədi hədəf auditoriyanı tam olaraq ələ almaqdır. Başqa sözlə, siyasi propaqanda propaqandaçının hədəf auditoriya ilə manipulyasiyaya əsaslanan ünsiyyətidir. Randal Marlinin tərifinə əsasən, propaqanda ictimai rəyə əsaslı şəkildə təsir göstərmək üçün məlumatların birtərəfli mülahizələr, şayiələr, yarım-həqiqətlər və ya tamamilə yalan formasında yayılmasıdır (Marlin Randal, s. 20). Şeldon Rəmp頓 və Con Stoberin “Kütləni aldatmağın silahları” əsərinə əsasən, siyasi propaqanda böyük kütlələrin inanclarını, norma və münasibətlərini, eləcə də davranışlarını müxtəlif üsullarla idarə etmək üçün sistemətilik formada göstərilən səydir (Rampton Sheldon and John Stauber, s. 21). Onların fikirlərinə əsasən, tam idarəçilik prinsipi ilə hərəkət edən propaqanda texnoloqlarının müəyyən bir məqsəd(lər)i vardır. Bu məqsəd(lər)ə nail olmaq üçün qəsdən oral, verbal və vizual materialları ictimaiyyətə ən çox təsir edəcəyini düşündükləri formada təqdim edirlər. Bu zaman hədəf auditoriyanın diqqəti propaqandanın mərkəzindən maksimum dərəcədə uzaqlaşdırılır.

Propaqandanın tarixinə nəzər salsaq, ibtidai propaqanda formalarının miladdan öncəyə qədər gedib çıxdığını görürük. Misal üçün, I Daranın taxta çıxmasını detallı formada izah edən Behistun Yazısı (e.ə. 515) bir çox tarixçi tərəfindən təbliğatın ilkin nümunəsi olaraq qəbul edilir. Bununla yanaşı, Hindistanda Mauriya İmperatorluğunda Çanakyə (e.ə. 350 - 283) tərəfindən yazılmış Artaşəstra propaqandanın necə həyata keçirilməli olduğu məsələsini ətraflı müzakirə edir. Eyni zamanda Roma tarixində də sistemli propaqandanın ilk izlərinin olduğu məlumdur (Bar-Gal Yoram s. 10).

20-ci əsrdə siyasi propaqanda həm tarixçilərin, həm də politoloqların birgə tədqiqat mövzusu olmuşdur. Bu baxımdan, Harold D. Lasvellin 1927-ci ildə yazdığı "Dünya müharibəsində propaqanda texnologiyası" və 1928-ci ildə Piter Odqardın "Qadağanetmə Hərəkəti" əsərləri dəyərli politoloji mənbəşünaslıq nümunələridir.

21-ci əsrə nəzər saldıqda propaqanda tədqiqatlarının tətbiqi politologiyanın əsas tədqiqat sahəsinə çevrildiyini görə bilərik. ABŞ və Yaxın Şərq kontekstindəki propaqanda araşdırmaları ilə yanaşı, Şimali Koreyadakı diktatura rejimi ilə əlaqədar akademik işlər də kifayət qədərdir. Bu kontekstdə rahatlıqla 21-ci əsrin propaqanda əsri olduğunu deyə bilərik. Məsələn, uzun illərdir Suriyada davam edən müharibə ilə bağlı propaqanda tədqiqatları bu sahəni yeni bir mərhələyə keçirmişdir.

Mövzu ilə əlaqədar elmi ədəbiyyatın tövsiyəsinə görə propaqanda tədqiqatları zamanı hərtərəfli analiz aparmaq üçün əsas fokuslanılmalı 10 nüans vardır (Jowett Garth S. and Victoria O'Donnell, s. 27-28):

- *Propaqanda kampaniyasının ideologiyası və məqsədi*
- *Propaqandanın baş verdiyi kontekst*
- *Propaqandaçının şəxsiyyəti*
- *Propaqanda təşkilatının quruluşu*
- *Propaqandanın hədəf auditoriyası*
- *Propaqandada KİV-dən istifadə texnologiyaları*
- *Proqnozlaşdırılan təsir gücünü artırmaq üçün istifadə olunan xüsusi texnologiyalar*
- *Müxtəlif texnologiyalara hədəf auditoriyanın reaksiyası*
- *Əks-propaqanda (əgər varsa)*
- *Hədəf auditoriyaya olunan təsir və qiymətləndirmə*

Propaqanda kampaniyasının ideologiyası və məqsədi burada xüsusilə önəm kəsb etməkdədir. Bu baxımdan propaqandanın təbiəti müxtəlifdir. Təbiəti etibarilə propaqanda əsasən üç tipə bölünür. Bu tiplərin arasındakı fərqlər özünü əsasən niyyət və tətbiqetmə mexanizmlərində göstərir.

Siyasi propaqandanın “rəngləri”

Siyasi propaqanda niyyəti və tətbiqedilmə mexanizmlərindən asılı olaraq üç yerə ayrılır. Bu fərqli propaqanda tipləri simvolik olaraq rənglərlə adlandırılır. Bu baxımdan üç əsas propaqanda tipi vardır:

1. Ağ propaqanda
2. Boz propaqanda
3. Qara propaqanda

Ağ propaqanda mənbəyini və təbiətini gizlətməyən propaqandadır. Elmi ədəbiyyatda ən geniş yayılmış propaqandatipi kimi qeyd olunur. Bu propaqanda tipində tipik olaraq standart ictimaiyyətlə əlaqələr (PR) üsullarından və birtərəfli mülahizələrdən istifadə olunur. Ağ propaqanda ən geniş formada ikinci dünya müharibəsi boyunca İngiltərə hökuməti tərəfindən nəşr olunan resurslarda özünü göstərmişdir. Bir neçə nazirliyin yayımladığı nəşrlər mülki şəxsləri propaqanda vasitəsilə müharibəyə cəlb etmək və insanları silahlı qüvvələrin müqəddəs bir iş gördüyünə əmin etmək məqsədi daşıyırdı. Müharibə boyunca ingilis hərbi qüvvələrinə qarşı da ağ propaqanda aparılmış və ordunun müqəddəs bir vəzifəni yerinə yetirdiyi fikri ona aşılınmışdır (11).

Boz propaqanda qismən doğru və qismən yalan olan bir propaqandatipidir. Mötəbər məlumat mənbəyindən gələn, lakin heç vaxt auditoriyaya birbaşa, senzurasız ötürülməyən məlumatları ehtiva edən və auditoriyanın propaqandaya məruz qalması həqiqətinin gizlədildiyi bir propaqandatipidir.

Boz propaqanda siyasi (diplomatik) müharibənin aparılmasının əsas metodu hesab edilir. Bu propaqandanın mahiyyəti yarıaçıq və ya gizli ola bilər. Başqa sözlə, boz propaqanda hər hansı bir hökumətin və ya rejimin buraxdığı rəsmi informasiyanın qeyri-rəsmi gücləndirilməsi və dəstəklənməsidir. Məsələn, Azad Avropa Radiosu və Azadlıq Radiosu soyuq müharibə dövründəki "boz" propaqanda nümunələridir. Başqa bir nümunəni isə ABŞ-dan göstərə bilərik. ABŞ siyasi müharibə hədəflərinə çatmaq məqsədilə soyuq müharibə dövründə boz və qara təbliğat əməliyyatlarından istifadə etmişdir. Bu əməliyyatlar qismən Mərkəzi Kəşfiyyat İdarəsi və Milli Təhlükəsizlik Şurası tərəfindən dəstəklənən iki yarım-özəl təşkilat tərəfindən, qismən də sırf özəl kompaniyalar tərəfindən həyata keçirilmişdir (1).

Qara propaqanda isə oponenti ləkələmək və nüfuzdan salmaq üçün demək olar ki yalnız yalan məlumatların təqdim olunması, tamamilə yalançı kampaniyanın aparılmasına əsaslanan propaqanda tipidir. Qara propaqandanın ən vacib xüsusiyyətləri kütlənin kiminsə ona qarşı təsir etdiyinin, propaqanda aparmasının fərqində olmaması və müəyyən bir istiqamətə yönəldildiyini hiss etməməsidir.

Hökumətlər və ya rejimlər əsasən aşağıdakı səbəblərə görə qara propaqanda aparırlar (Newcourt-Nowodworski Stanley, 17):

- Hökumətin və ya rejimin propaqanda kampaniyasında iştirakını gizlətmək və əksini düşünən hədəf auditoriyası (kütləsi) yaratmaq istəyi;
- Bir çox hallarda qara propaqandanın istifadəsinin altında diplomatik səbəblər yatması səbəbindən hökumətin və ya rejimin xarici siyasətinə zərər verə biləcək fəaliyyətləri neytrallaşdırmaq istəyi.

Qara propaqanda ikinci dünya müharibəsi dövründə geniş istifadə edilmişdir. Xüsusilə də faşist Almaniyasının demək olar ki bütün fəaliyyətləri qara propaqanda üzərində qurulmuşdur. Bununla yanaşı, həmin dövrdə ingilis propaqanda maşını da çox güclü olmuş və müharibənin gedişatında əhəmiyyətli rol oynamışdır. "Radio Doyçland" radiostansiyasını buna misal göstərmək mümkündür. "Radio Doyçland" ingilislərin müharibə əsnasında alman ordusunun əhval-ruhiyyəsini aşağı salmaq və nəticədə alman ordusunda gərginlik yaratmaq məqsədilə yaratdıqları bir radiostansiya idi. Radiostansiya radio kadranında alman radiostansiyalarının tezliklərinə yaxın bir tezliklə fəaliyyət göstərmiş, alman ordusu bu radiostansiyanı Almaniya radiosu hesab etmişdir. Radiostansiyanın propaqanda

fəaliyyəti uzun müddət effekt vermiş, gec də olsa faşist propaqanda maşınının lideri Yozef Gebbels tərəfindən aşkar edilərək məhv edilmişdir (Gagliarducci Stefano, Massimiliano Gaetano, Francesco Tabellini ,18).

Siyasi propaqanda hal-hazırda müasir siyasi proseslərdə də olduqca əhəmiyyətli rola malikdir. Belə ki siyasi proseslər və texnologiya paralel şəkildə inkişaf etdikcə yeni siyasi propaqanda texnologiyaları meydana çıxmış və müxtəlif siyasi proseslərdə istifadə olunmuşdur.

Bəzi siyasi propaqanda texnologiyalarının təhlili

20-ci əsrin əvvəllərindən bəri kütlələrin manipulyasiya edilməsi məqsədilə çox sayda texnologiya inkişaf etdirilmişdir. İnformasiya və kommunikasiya texnologiyaları sahəsində yeni texnoloji imkanların meydana çıxması ilə birlikdə yeni siyasi propaqandateknologiyaları da inkişaf etdirilməyə davam etməkdədir. Məqalədə ən çox istifadə olunankütləvi manipulyasiya əsaslı siyasi propaqanda texnologiyalarından üçü nəzərdən keçiriləcəkdir:

1. *Argumentum ad hominem* texnologiyasının dilindən gələn bir terminlə ifadə olunur. Termin əsasən manipulyativmülhizələrə əsaslanır. Bu siyasi propaqanda texnologiyası vasitəsilə opponentin şəxsiyyətinə hücum edilir. Əsasən siyasi debatlar zamanı istifadə olunan bu siyasi propaqanda texnologiyası ilə debat zamanı opponent tərəfindən ortaya atılmış arqumenti çürütmək üçün arqumentin özünü deyil, onu səsləndirən opponentin şəxsi keyfiyyətlərini hədəf alan bir ritorikadan istifadə olunur. Bu texnologiya əsasən cavablandırılması uyğun olmayan suallardan və ya kəsərli arqumentlərdən yayınmaq üçün istifadə olunur (Cull Nicholas J., David Culbert and David Welch , 20). *Argumentum ad hominem* texnologiyasını bir modellə ifadə etsək, *A* hər hansı bir *x* arqumentini irəli sürür. *B* isə öz növbəsində *A*-nın şərəf, əxlaq və ləyaqətdən uzaq bir insan olduğunu iddia edir. Nəticədə auditoriya (kütlə) *x* arqumentinin yanlış olduğu qənaətinə gəlir.
2. *Big lie* (böyük yalan) texnologiyası əsasən hərbi-siyasi məqsədlər üçün istifadə olunan bir propaqanda texnologiyasıdır. Adından da göründüyü kimi yalan üzərinə qurulmuş bu propaqanda texnologiyası ancaq sistemli və məqsədli yalanları ehtiva edir. Belə ki müharibə zamanı qarşı tərəfin (düşmənin) açıqladığı məlumatları manipülə etmək məqsədilə deyilən yalanlar bu propaqanda texnologiyasının əsas predmetidir (Cull Nicholas J., David Culbert and David Welch, 40). Faşist təbliğat maşınının qabaqcıl simalarından olan Yozef Gebbelsin sözlərinə əsasən, “əgər kifayət qədər böyük bir yalan danışmış, onu kifayət qədər tez-tez təkrarlaysa bilsəniz, kütlə buna inanmağa başlayacaqdır. Hərbi, siyasi və

iqtisadi nəticələrindən qaça bildiyiniz qədər bu propaqanda texnologiyasını davam etdirə bilərsiniz (5) ”.Gebbins bu fikirlərinin doğruluğu 2020-ci ildə baş vermiş 44 günlük müharibədə özünü bir daha göstərmişdir. Ermənistan tərəfi müharibədə tez-tez böyük yalan texnologiyasından istifadə etmiş və həm Ermənistan cəmiyyətini, həm də beynəlxalq auditoriyanı manipülə etməyə çalışmışdır. Xüsusilə itkilər və mövqelər barədə yalan məlumatlar yayaraq sistemli manipulyasiyaya əl atan erməni tərəfinin hansı metodlarla bunu həyata keçirdiyinə nəzər salmaq vacibdir:

- Azərbaycan tərəfi müharibənin ilk günlərindən etibarən Ermənistan tərəfinin həm canlı qüvvə, həm də hərbi texnika sarıdan ciddi itkilərinin olduğunu açıqlayır. Ermənistan tərəfi isə rəqəmləri manipülə edərək böyük yalan texnologiyasını tətbiq edir. Məsələn, Azərbaycan tərəfi Ermənistan ordusunun 2 zenit-raket kompleksini məhv etdiyini ictimaiyyətə açıqlayır. Ardınca erməni tərəfi Azərbaycan ordusunun 5 zenit-raket kompleksini məhv etdiyini açıqlayır. Azərbaycan tərəfi Ermənistan ordusunun 100 nəfər canlı qüvvə itirdiyini ictimaiyyətə açıqlayır. Ardınca erməni tərəfi Azərbaycan ordusunun 500 nəfər canlı qüvvə itirdiyini ictimaiyyətə açıqlayır. Yəni müharibə statistikasını ilə bağlı yalan məlumatlar yayaraq həqiqəti gizlətməyə və insanların hansı statistikanın daha doğru olmasını anlamasının qarşısını almağa cəhd edir.
- Azərbaycan tərəfi müharibənin ilk günlərindən etibarən Ermənistan ordusunun geri çəkildiyini və işğal olunmuş ərazilərin tədricən azad olduğunu ictimaiyyətə açıqlayır. Erməni tərəfi isə əvvəlcə bunu birmənalı şəkildə rədd edir. Azərbaycan ordusunun hücumlarının dəf edildiyini və əks-hücum ilə Ermənistan ordusunun yeni torpaqlar ələ keçirdiyini iddia edir. Bir müddət sonra isə ritorikası dəyişərək başqa bir manipulyasiya metodundan istifadə edir. Ermənistan ordusunun geri çəkilməsinin açıq-aydın müşahidə edilməsindən sonra bunun taktiki geri çəkilmə olduğunu irəli sürürlər. Mövqələrin dəyişməsi ilə əlaqədar erməni tərəfinin ən intensiv şəkildə istifadə etdiyi böyük yalan texnologiyası metodu isə Hadrutla bağlıdır. Belə ki Azərbaycan tərəfinin Hadrutun işğaldan azad edilməsi ilə bağlı yaydığı məlumatdan sonra Ermənistan hakimiyyəti təkidlə bunu rədd edir və hətta meyidlərin dəyişdirilməsi zamanı rus blogger Semyon Peqovu Hadruta göndərərək guya Hadrutun hələ də Ermənistan ordusunun nəzarətində olduğu görüntüsünü yaratmağa çalışır.

Ermənistan tərəfi bundan sonra da bu kimi manipulyasiya vasitələrindən istifadə edərək həm erməni ictimaiyyətini, həm də dünya birliyini aldatmağa

cəhd etmişdir. Bütün bunlar Şuşa şəhərinin işğaldan azad edilməsinə qədər davam etmişdir. Şuşa şəhəri işğaldan azad edilən zaman artıq Ermənistan rəhbərliyi istifadə etdiyi böyük yalan propaqanda texnologiyasının hərbi və siyasi nəticələrindən qaça bilmədiyi üçün öz məğlubiyyətini və Azərbaycan ordusunun qələbəsini etiraf etməyə məcbur olmuşdur. Əgər Şuşa şəhəri işğaldan azad edilməsəydi, böyük ehtimalla erməni tərəfi hələ də öz “böyük yalan”larına davam edəcəkdə.

3. *Demonizing the enemy* (düşməni iblisləşdirmək) propaqanda texnologiyası adından da göründüyü kimi düşməni, yəni qarşı tərəfi iblis kimi və mütləq pis olaraq təqdim etməyə əsaslanır. Bu texnologiya vasitəsilə kütlələrə, qarşı tərəfin (düşmənin) pisliyin və şərin təmsilçisi olduğu, yalnız dağıdıcı xüsusiyyətlərə sahib olduğu, “biz”i təhdid edən, mənfur təcavüzkar olduğu fikri aşılanır (O’Shaughnessy Nicholas Jackson , 47). Demonizasiya düşməne qarşı nifrət oyatmağa yönəlmiş ən qədim propaqanda texnologiyalarından biridir. Müasir dövrdə isə bu texnologiya propaqandaçılar tərəfindən hədəf kütlənin düşməni tərəfə daha rahat zərbə vurmasını, misal üçün ordunun daha həvəslə və amansız döyüşməsini, eləcə də düşməni tərəflə qeyri-insani formada davranmasını təmin etmək və özünün düşməne qarşı atdığı addımları, həmçinin müharibə və soyqırımları legitimləşdirmək, bundan başqa həll variantı olmadığını aşılamaq məqsədilə istifadə olunur.

Nəticə

Siyasi propaqanda texnologiyalarının tədqiq edildiyi məqalənin nəticələrinə əsasən söyləmək mümkündür ki, siyasi propaqandanın hədəf auditoriyanı propaqandaçının istədiyi şəkildə düşünməyə təşviq etmək üçün istifadə olunan texnologiya və metodların məcmusu olması kontekstində siyasi propaqandanın özünəməxsus manipulyativ məqsədləri vardır. Bu məqsədlərin həyata keçirilməsi baxımdan propaqandanın üç tipi (rəngi) vardır:

1. Ağ propaqanda
2. Boz propaqanda
3. Qara propaqanda

Məqalədə həmçinin siyasi propaqanda texnologiyalarından bəhs edilir və üç siyasi propaqanda texnologiyasının adı çəkilir:

1. *Argumentum ad hominem*;
2. *Big lie* və ya böyük yalan;
3. *Demonizing the enemy* və ya düşməni iblisləşdirmək.

Məqalənin nəticələrinə əsasən həmçinin məlum olmuşdur ki, Azərbaycan ordusunun böyük zəfəri ilə yekunlaşmış 44 günlük sülhə məcbur etmə əməliyyatlarında Ermənistan tərəfi böyük yalan texnologiyasından kifayət qədər çox istifadə etmiş, ancaq bu texnologiyanın hərbi və siyasi nəticələrindən qaça bilmədiyi üçün sonda Azərbaycan ordusunun qələbəsini etiraf etmək məcburiyyətində qalmışdır.

Açıqlama

Məqalədə müəllif tərəfindən hər hansı maraq toqquşması ilə bağlı məlumat verilməyibdir.

Ədəbiyyat və qeydlər:

- Aytekin Mahmut, Black, White and Grey: A War of Propaganda and Operation Olive Branch, İNSAMER (İnternet Resursu) https://insamer.com/en/black-white-and-grey-a-war-of-propaganda-and-operation-olive-branch_1188.html(10.02.2021).
- Bar-Gal Yoram, Propaganda and Zionist Education, Woodbridge, University of Rochester Press, 2003.
- Cabarov Cahandar, Marağ Qruplarının Hökumət-Elektorat Münasibətlərinə Təsirləri, XI Beynəlxalq Elmi Simpozium “Müasir dünyada mədəniyyətlərarası münasibətlər”, 27 fevral 2021, Tbilisi, Gürcüstan, 181-185.
- Cull Nicholas J., David Culbert and David Welch, Propaganda and Mass Persuasion, Santa Barbara, Cremona Drive, 2003.
- Doob Leonard W., Goebbels'in Propaganda İlkeleri, çev. Ünsal Oskay (<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/42/418/4641.pdf>).
- Gagliarducci Stefano, Massimiliano Gaetano, Francesco Tabellini, War of the Waves: Radio and Resistance during World War II, Institute of Labor Economics (IZA), IZA Discussion Papers, 2017, No. 11244, 2-50.
- Jowett Garth S. and Victoria O'Donnell, Propaganda and Persuasion, Sixth Edition, London, SAGE, 2015.
- Marlin Randal, Propaganda and Ethics of Persuasion, Toronto, Broadview press, 2002.
- Newcourt-Nowodworski Stanley, Black Propaganda in the Second World War, Second Edition, Cheltenham, The History Press, 2021.
- O'shaughnessy Nicholas Jackson, Politics and Propaganda: Weapons of Mass Seduction, Manchester, Manchester University Press, 2005.
- Propaganda - Types of propaganda, American Foreign Relations (İnternet Resursu) <https://www.americanforeignrelations.com/O-W/Propaganda-Types-of-propaganda.html>(05.03.2021).
- Rampton Sheldon and John Stauber, Weapons of Mass Deception, New York, Penguin, 2003.

SUMMARY**Political Propaganda Techniques**

Jahandar JABAROV
Istanbul University, Turkey

The article, which studies the technologies of political propaganda, analyzes the concept of propaganda in two areas: 1. as a special political technology 2. as a scientific and theoretical study of the political technology. The article also discusses the conceptual basis of political propaganda and analyzes the literature on the subject. The article which talks about the history of propaganda discusses three types of political propaganda (white, gray and black) and analyzes these types of propaganda separately. The article also analyzes political propaganda technologies such as Argumentum ad hominem, Big lie, Demonizing the enemy and how the Armenian side used big lie technology in the 44-day peace-obliging operations that ended in a great victory for the Azerbaijani army.

Keywords: Big lie, manipulation, technology, type, political propaganda.

РЕЗЮМЕ

Технологии политической пропаганды

Джахандар ДЖАБАРОВ
Стамбульский Университет, Турция

В статье, исследующей технологии политической пропаганды, анализируется концепция пропаганды в двух направлениях: 1. как особая политическая технология 2. как научно-теоретическое исследование данной политической технологии. В статье также обсуждаются концептуальные основы политической пропаганды и анализируется литература по данной теме. В статье, рассказывающей об истории пропаганды, рассматриваются три типа политической пропаганды (белая, серая и черная) и анализируются эти типы пропаганды по отдельности. В статье также анализируются технологии политической пропаганды, такие как Argumentum ad hominem, Большая ложь, Демонизация врага, и то, как армянская сторона использовала технологию большой лжи в 44-дневных операциях по принуждению к миру, завершившихся великой победой азербайджанской армии.

Ключевые слова: большая ложь, манипуляция, технология, тип, политическая пропаганда.

ELM VƏ İNNOVATİV
TEKNOLOGİYALAR
JURNALI